

BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARNING SO'Z BOYLIGINI OSHIRISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Qo'qon Universiteti Ta'lim kafedrası dotsenti v.b

Abduraxmonova Nigoraxon Akramali qizi

abduraxmonovan9@gmail.com

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi IV bosqich talabasi

Mallayeva Mahliyoxon Abdurashid qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini oshirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda o'yin texnologiyalarining pedagogik mohiyati, didaktik imkoniyatlari hamda o'quvchilarning nutqiy rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, didaktik o'yinlar, so'z o'yinlari, rolli o'yinlar va interfaol metodlarning lug'at boyligini rivojlantirishdagi samaradorligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. O'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirishi, mustaqil fikrlashini rivojlantirishi va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qilishi aniqlangan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim jarayonida o'yin texnologiyalaridan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Abstract: This article analyzes the importance of game technologies in increasing the vocabulary of primary school students. The study highlights the pedagogical essence, didactic capabilities and impact of game technologies on the speech development of students. Also, the effectiveness of didactic games, word games, role-playing games and interactive methods in developing vocabulary is scientifically substantiated. It was found that the use of game technologies increases students' interest in the lesson, develops independent thinking and helps to form communicative competence. The results of the study serve as the basis for developing practical recommendations for the effective use of game technologies in the primary education process.

Аннотация: В данной статье анализируется значение игровых технологий в расширении словарного запаса учащихся начальной школы. Исследование освещает педагогическую сущность, дидактические возможности и влияние игровых технологий на развитие речи учащихся. Также научно обоснована эффективность дидактических игр, словесных игр, ролевых игр и интерактивных методов в развитии словарного запаса. Установлено, что использование игровых технологий повышает интерес учащихся к уроку, развивает самостоятельное мышление и способствует формированию коммуникативной компетенции. Результаты исследования служат основой для разработки практических рекомендаций по эффективному использованию игровых технологий в процессе начального образования.

Kalit soʻzlar: Soʻz boyligi, oʻyin texnologiyalari, didaktik oʻyinlar, nutq rivoji, kommunikativ kompetensiya, lugʻat boyligi, interfaol metodlar, taʼlim samaradorligi, pedagogik texnologiyalar.

Keywords: Vocabulary, game technologies, didactic games, speech development, communicative competence, vocabulary, interactive methods, educational effectiveness, pedagogical technologies.

Ключевые слова: словарный запас, игровые технологии, дидактические игры, развитие речи, коммуникативная компетентность, лексика, интерактивные методы, эффективность обучения, педагогические технологии.

Kirish

Bugungi kunda taʼlim tizimida oʻquvchilarning bilim, koʻnikma va malakalarini rivojlantirish bilan bir qatorda ularning nutqiy kompetensiyasini shakllantirish masalasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlangʻich sinf oʻquvchilarining soʻz boyligini oshirish, ularda ogʻzaki va yozma nutq madaniyatini rivojlantirish taʼlim jarayonining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki oʻquvchining lugʻat boyligi qanchalik keng boʻlsa, uning fikrlash qobiliyati, muloqot madaniyati va oʻzlashtirish darajasi shunchalik yuqori boʻladi. Boshlangʻich taʼlim davri bolalarning tilni oʻzlashtirish, yangi soʻzlarni faol nutqda qoʻllash va kommunikativ kompetensiyasini

shakllantirishning eng muhim bosqichi hisoblanadi. Mazkur davrda o'quvchilar turli fanlarni o'rganish jarayonida yangi tushunchalar va terminlar bilan tanishadilar. Shu sababli ularda so'z boyligini muntazam ravishda boyitib borish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sanaladi. An'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan, o'yin texnologiyalaridan foydalanish bu borada yuqori natijalarga erishish imkonini beradi.

O'yin bolalar faoliyatining tabiiy va sevimli shakli bo'lib, u nafaqat dam olish vositasi, balki samarali ta'lim texnologiyasi ham hisoblanadi. O'yin texnologiyalari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol fikrlashga undaydi hamda yangi so'zlarni oson va mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi. Turli didaktik o'yinlar, so'z o'yinlari, rol o'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar orqali o'quvchilar yangi lug'aviy birliklarni o'rganib, ularni nutqda erkin qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Pedagogika va metodika sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar o'yin texnologiyalarining ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni yuqori ekanligini ko'rsatmoqda. Xususan, boshlang'ich sinflarda o'yin asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, nutq faolligi va lug'at boyligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, o'yin texnologiyalari o'quvchilarda jamoada ishlash, muloqot qilish va o'z fikrini erkin ifodalash ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Hozirgi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda nutqiy kompetensiyasini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini oshirish masalasi ta'lim jarayonining eng dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Chunki lug'at boyligi o'quvchilarning fikrlash faoliyati, nutq madaniyati, o'qish va yozish ko'nikmalari rivojlanishining muhim omili hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning yangi so'zlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni faol nutqda qo'llashga o'rgatishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish katta pedagogik ahamiyatga ega. O'yinlar bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lib, ularning dars jarayonidagi faolligini, ijodkorligini va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning so'z boyligini oshirishda o'yin

texnologiyalarining imkoniyatlarini o'rganish hamda amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy-metodik masala hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini oshirishda o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini o'rganish, ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini tahlil qilish hamda o'quvchilarning lug'at boyligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali o'yin texnologiyalarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning intellektual va nutqiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bolalarning lug'at boyligi shakllanib, keyingi ta'lim jarayonlari uchun mustahkam poydevor yaratiladi. So'z boyligi o'quvchilarning fikrni aniq ifodalashi, muloqotga kirishishi va bilimlarni samarali o'zlashtirishida muhim ahamiyat kasb etadi. Til birliklarini o'rganish jarayonida o'quvchilar yangi so'zlarning ma'nosi, qo'llanilishi va uslubiy xususiyatlarini egallaydilar. Lug'at boyligining kengligi bolaning tafakkuri va dunyoqarashi rivojlanganligini ko'rsatadi. Pedagogik tadqiqotlarda so'z boyligini rivojlantirish ta'lim sifatini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida baholanadi. Boshlang'ich sinfdan nutq ustida ishlash jarayonida o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Shu sababli o'qituvchi lug'at ustida ishlashning samarali metodlaridan foydalanishi lozim. So'z boyligini oshirish o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'yin texnologiyalari zamonaviy pedagogikaning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. O'yin faoliyati bolalarning tabiiy ehtiyojlariga mos kelgani sababli ular ta'lim jarayonida faol ishtirok etadilar. O'yin texnologiyalari o'quvchilarda qiziqish, motivatsiya va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Didaktik o'yinlar orqali bilimlarni o'zlashtirish jarayoni qiziqarli va samarali tus oladi. O'yin davomida o'quvchilar erkin muloqot qiladi, o'z fikrlarini ifodalashga harakat qiladi va yangi bilimlarni egallaydi. Pedagogik nuqtai nazardan o'yinlar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'yin texnologiyalari ta'lim jarayonida qulay psixologik muhit yaratadi. Bu esa o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini yanada oshiradi. Zamonaviy ta'limda

o'yin texnologiyalaridan foydalanish innovatsion yondashuv sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli ular boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning lug'at boyligini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bunday o'yinlar orqali bolalar yangi so'zlarni o'rganadi va ularni faol nutqda qo'llashga odatlanadi. So'z topish, sinonim va antonimlarni aniqlash, maqol va topishmoqlar bilan ishlash kabi o'yinlar lug'at boyligini oshirishga xizmat qiladi. Didaktik o'yinlar o'quvchilarning xotira, tafakkur va nutq faoliyatini rivojlantiradi. O'yin davomida o'quvchilar yangi tushunchalarni tezroq o'zlashtiradilar. Bu jarayonda bilimlar qiziqarli shaklda berilgani sababli ularning esda saqlanish darajasi ham yuqori bo'ladi. O'yinlar bolalarni faol muloqotga undaydi va nutqiy faollikni kuchaytiradi. Shuningdek, ular o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Didaktik o'yinlar orqali darsning samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Boshlang'ich ta'limda turli xil o'yin texnologiyalaridan foydalanish mumkin. Rolli o'yinlar, interaktiv o'yinlar, so'z o'yinlari va jamoaviy musobaqalar shular jumlasidandir. Ushbu o'yinlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va faol ishtirokini ta'minlaydi. Rolli o'yinlarda bolalar turli obrazlarga kirib, yangi so'zlarni tabiiy ravishda qo'llaydilar. Interaktiv o'yinlar esa axborot texnologiyalaridan foydalanish imkonini beradi. So'z o'yinlari orqali o'quvchilar yangi lug'aviy birliklarni oson o'zlashtiradilar. Jamoaviy o'yinlar hamkorlikda ishlash va muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yin texnologiyalarining amaliy imkoniyatlari ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarning ijodiy fikrlashini va nutq madaniyatini shakllantiradi.

Ta'lim amaliyoti shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning so'z boyligini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. O'yin asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarni faol bilim olishga undaydi. Bunday darslarda o'quvchilarning nutqiy faolligi va mustaqil fikrlash qobiliyati sezilarli darajada rivojlanadi. O'yinlar orqali olingan bilimlar uzoq muddat xotirada saqlanadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirilgan o'yinlar ta'lim sifatini yanada oshiradi. O'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos o'yinlarni tanlash muhim ahamiyatga ega.

O'yin texnologiyalari ta'limning shaxsga yo'naltirilgan modelini amalga oshirish imkonini beradi. Kelajakda raqamli va interaktiv o'yinlarning ta'lim jarayonidagi o'rni yanada ortishi kutilmoqda. Shu bois o'yin texnologiyalarini takomillashtirish va amaliyotga keng joriy etish zarur. Bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini rivojlantirish va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyligini oshirish ta'lim jarayonining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. O'quvchilarning lug'at boyligi qanchalik keng bo'lsa, ularning fikrlash qobiliyati, nutq madaniyati va kommunikativ kompetensiyasi shunchalik yuqori bo'ladi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim bosqichida so'z boyligini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'yin texnologiyalari o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Didaktik o'yinlar, so'z o'yinlari, rolli o'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar orqali o'quvchilar yangi so'zlarni qiziqarli va oson tarzda o'zlashtiradilar. Bunday faoliyat o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda bilimlarni uzoq muddat esda saqlashga yordam beradi. O'yin texnologiyalaridan foydalanish dars jarayonida qulay psixologik muhit yaratadi, o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi. O'yin asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lib, ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 320 b.
2. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2021. – 284 b.
3. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2020. – 232 b.
4. G'ulomov A., Yo'ldoshev J. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 288 b.

5. Mahmudov N., Nurmonov A. Ona tili ta'limi va nutq madaniyati. – Toshkent: Ma'naviyat, 2022. – 240 b.
6. Jumayev M.E. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2021. – 276 b.
7. Xoliqov A.G. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2022. – 254 b.
8. To'xtaxodjayeva M.X. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2020. – 400 b.
9. Egamberdiyeva N.M. O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati // Xalq ta'limi. – Toshkent, 2023. – №3. – B. 45–52.